

نقش فرماندهی کل نیروی انتظامی در تحقق جهاد تبیین مطابق بیانیه گام دوم انقلاب

محمد شریفانی^۱، نسرين علوی نیا^۲

چکیده

زمینه و هدف: فرماندهی نیروی انتظامی (فراجا) به عنوان نهاد متولی امنیت و نظم در جامعه نقش مهمی در تحقق جهاد تبیین در جامعه دارد. جهاد تبیین از موضوعات اساسی برای آینده انقلاب است که مورد توجه مقام معظم رهبری (مدظله) قرار دارد و ایشان به مناسبت‌های مختلف در این رابطه نکاتی را تذکر داده‌اند. بنابراین آگاهی از شرایط و عوامل اثرگذار توسط فراجا بر تحقق جهاد تبیین می‌تواند زمینه‌ساز رسیدن به جامعه مطلوب و تداوم انقلاب باشد. هدف پژوهش حاضر ارائه نقش فرماندهی نیروی انتظامی در تحقق جهاد تبیین مطابق بیانیه گام دوم انقلاب است.

روش: رویکرد کیفی و نظریه داده‌بنیاد است. داده‌های مورد نیاز از طریق نمونه‌گیری نظری و هدفمند با روش مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با فرماندهان نیروی انتظامی استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد گردآوری و طی سه فرآیند؛ کدگذاری باز، محوری و گزینشی، مفهوم‌پردازی و تجزیه و تحلیل شده‌است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش شامل ۳۳۰ مفهوم اولیه، ۱۵۷ مضمون فرعی و ۱۸ مضمون اصلی است که مقوله هسته، «فرماندهی فراجا و تحقق جهاد تبیین» برساخت گردید و الگوی پارادایمی بدست آمده، شرایط و علل، عوامل و ضرورت‌های لازم را بازنمایی کرده و برای رسیدن به نتایج مطلوب لازم است تمام مؤلفه‌های اثرگذار با اتخاذ استراتژی‌های لازم، پیامدهای این امر را فراهم سازند.

واژگان کلیدی: بیانیه گام دوم انقلاب، جهاد تبیین، فرماندهی نیروی انتظامی، کرمانشاه، همدان، کهگیلویه و بویراحمد.

مقدمه و بیان مسئله

فرماندهی نیروی انتظامی به عنوان یکی از نیروهای نظامی ایران با داشتن منابع و امکانات فراوان نرم‌افزاری و سخت‌افزاری نقش مهمی در برقراری امنیت، آرامش و جلوگیری از ناآرامی در جامعه دارد. با تمام شدن دوران جنگ سرد در دهه ۱۹۴۵ میلادی و دو قطبی شدن جهان به بلوک شرق و غرب، مرحله جدیدی از رقابت‌ها میان آمریکا و شوروی سابق با عنوان «جنگ سرد» آغاز شد. جنگ سرد، ترکیبی از جنگ سخت و جنگ نرم بود که طی آن، دو ابرقدرت در عین تهدیدهای سخت، از رویارویی مستقیم با یکدیگر پرهیز می‌کردند (ماه پیشانیان، ۱۳۸۶: ۷۴-۵۷).

امروزه با کوچک‌تر و پیچیده‌تر شدن جهان در سایه رشد روزافزون وسایل ارتباط جمعی- از قبیل اینترنت و ماهواره- معادلات گذشته در تنظیم روابط بین کشورها تا حدود زیادی به هم خورده و جای خود را به معادلات جدیدی داده است؛ به گونه‌ای که به جای بکارگیری مستقیم زور، توجه قدرت‌ها به استفاده از قدرت نرم و ایجاد تغییرات مسالمت‌آمیز با شیوه‌های نوین مداخله در امور داخلی کشورها جلب شده است (ملکی و حاتمی، ۱۳۹۲: ۶۶) و لذا ایجاد شبهات، تحریف واقعیات و آمیختگی حق و باطل و مفاهیم متناقض توسط دشمن به عنوان یک تهدید برای انسجام و اتحاد جوامع و از جمله کشور ایران محسوب می‌شود. از جمله طرح‌های دشمن برای مقابله با انقلاب ایران، تهاجم فرهنگی و عملیات‌های

۱ دانشکده الهیات، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ایران. ایمیل sharifani40@yahoo.com، تلفن ۰۹۱۷۱۱۳۳۵۸

۲- گروه معارف اسلامی، واحد داراب، دانشگاه آزاد اسلامی، داراب، ایران. na.alavinia@yahoo.com، تلفن ۰۹۱۰۵۷۶۷۱۶۸۴

گسترده اطلاعاتی- امنیتی است که در قالب جنگ نرم سعی در استحاله ارزش‌های مختلف دینی، فرهنگی، سیاسی و اعتقادی مردم ایران دارد. در این نوع از رویارویی دشمن در تلاش است تا نقاط ضعف را بزرگنمایی کند و تلقی‌های بدبینانه را نسبت به نظام و کشور گسترش دهد و میان گروه‌های مختلف، مردم و مسئولین اختلاف و انحراف پدید آورد (تقی زاده، ۱۳۹۰). آنچه مسلم است این است که تهدیدات و جنگ نرم نظام استکباری پایانی نخواهد داشت و در دوران کنونی به شیوه‌های مختلف و از طریق فضا‌های رسانه‌ای و مجازی دنبال می‌شود. سران سلطه‌گر غرب با گذر از جنگ سرد و بی حاصل بودن آن روی به جنگ نرم آورده و طیف وسیعی از اقدامات را به اجرا گذاشته یا در حال پیگیری است (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱) و لذا مقابله، مبارزه و جهاد در مقابل دشمنان باید مستمر و در همه شرایط مدنظر باشد. آنچه مهم است توجه به جوانب مختلف تهدیدات و جهاد همه‌جانبه است. با مطرح شدن جنگ نرم که در فرهنگ سیاسی به معنای فروپاشی از درون و در حقیقت اقدامات و تبلیغات رسانه‌ای در جهت تخریب فکر و اندیشه ملت‌ها و سست کردن حلقه‌های فکری و فرهنگی جوامع هدف بدون درگیری نظامی در جهت انفعال و شکست آن‌ها است (ملکی و حاتمی، ۱۳۹۲: ۶۶)، اهمیت ایستادگی همه‌جانبه و جهاد تبیین برای مقابله (شاه‌علی، ۱۳۹۰: ۱۷۲) بیش از پیش احساس گردید و بدین ترتیب مفهوم جهاد تبیین به عنوان اصلی مهم و اساسی توسط رهبر معظم انقلاب (مدظله) در آذرماه ۱۴۰۰ برای روشن شدن افکار عمومی و مقابله با تحریکات دشمن بیان گردید.

مقابله، مبارزه و آمادگی برای رویارویی با دشمن و جهاد و مبارزه در همه شرایط لازم است. به باور مقام معظم رهبری جهاد تبیین مهمترین عرصه جهاد است؛ زیرا دشمن با هزاران دستگاه رسانه‌ای و خبری دست به جنگ روانی زده و سعی دارد با وارونه جلوه دادن واقعیات، رابطه مؤمنانه مؤمنین را قطع کند (صلح میرزایی، ۱۴۰۱: ۲۶۹) و افکار و باورهای جامعه را به منظور تحقق اهداف خود اشغال کند و تغییری اساسی و ساختاری در جامعه هدف برجا گذارد (قربانزاده‌سوار و همکاران، ۱۳۹۱: ۶). نمونه‌های زیادی وجود دارد که از بکارگیری اقدامات نرم در کشورهای مختلف که بدون هیچ تهدید و اجباری و فقط از طریق انقلاب‌های مخملی، موجبات تغییر ساختار یک نظام فراهم گردیده است. بنابراین بی توجهی به چنین موضوعاتی مخاطرات امنیتی را به همراه خواهد داشت (شمولی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴۷).

بدون شک تبیین و روشنگری مسائل و جلوگیری از شایعه پراکنی و شبهات نقش مهمی در برقراری نظم و امنیت در جامعه دارد و نیروی انتظامی به عنوان متولی اصلی نظم اجتماعی در جامعه و برقراری امنیت می‌تواند در این زمینه بسیار کارگشا و مؤثر باشد. فرماندهان نیروی انتظامی به دلیل موقعیت خاص خود در تأمین امنیت، با نقش آفرینی و قرار داشتن در صف مقدم مقابله با بدعت‌ها، تحریف‌ها و عوامل شایعه، نقش مهمی در تبیین و روشنگری و مقابله با عوامل خطر ساز دارند.

همانطور که بیان گردید، عوامل مختلفی در بروز تحریف و واقعیت مؤثر است و در مقابل ارگان‌ها، افراد و علل مختلفی در پیشگیری از تحریف و روشنگری و تبیین مداخله‌گر هستند و مدیریت روشنگری و تبیین و تلاش در راستای تحقق جهاد تبیین امری ضروری در جامعه است که فرماندهان نیروی انتظامی به عنوان مدیران یک نهاد خدمت‌گزار و به تعبیر مقام معظم رهبری (مدظله) امین مردم و مظهر حاکمیت ملی می‌توانند نقش مهمی در این زمینه ایفا نمایند. بنابراین لازم است آگاهی و شناخت کاملی از علل و عوامل مؤثر در تحقق جهاد تبیین توسط فرماندهان نیروی انتظامی به شیوه مطلوب مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. همچنین لازم است علل و شرایط و زمینه‌های تحقق جهاد تبیین به شیوه مناسب و براساس الگوی علمی توسط فرماندهان نیروی انتظامی شناخته شود. به همین دلیل مسئله اصلی تحقیق واکاوی و تحلیل نقش فرماندهی کل نیروی انتظامی (فراجا) در تحقق جهاد تبیین از نظر فرماندهان انتظامی استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد براساس رویکرد کیفی و نظریه زمینه‌ای است.

پیشینه و چارچوب مفهومی پژوهش

پیشینه پژوهش حاضر در دو قسمت قابل بررسی است. یکی موضوع و مفهوم جهاد تبیین و دیگری نقش فرماندهی انتظامی در تحقق جهاد تبیین و نظم و امنیت در جامعه. به همین دلیل پیشینه پژوهش در دو قسمت بررسی می‌شود. زیرا تا کنون پژوهشی به بررسی نقش فرماندهی انتظامی در تحقق جهاد تبیین نپرداخته است. با این وجود در ادامه سعی شده است تا پژوهش‌هایی که ارتباط بیشتری با موضوع پژوهش دارند، بررسی و توصیف شوند؛

- از پژوهش‌های مهم انجام شده پیرامون جهاد تبیین و موارد دفاعی و امنیتی می‌توان به مجموعه مقالات نخستین همایش «جهاد تبیین با رویکرد دفاعی در ارتش جمهوری اسلامی ایران» برگزار شده در آبان (۱۴۰۱) توسط دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) در نوشهر، نام برد که عمده مقالات، مباحث و مقالات ارائه شده در آن به موضوعات دفاعی و امنیتی پرداخته‌اند.

- در همایش دیگری که مرتبط با موضوع و با عنوان «نقش دانشگاه فرهنگیان در جهاد تبیین» در آذر (۱۴۰۱) توسط دانشگاه فرهنگیان استان مرکزی انجام شده است، به بررسی جهاد تبیین از دیدگاه‌های مختلف قرآن و حدیث، معلمان، دانشگاهیان، مفاهیم مرتبط چون حجاب، مسائل اقتصادی و فضای مجازی و ... پرداخته شده است.

- صلح میرزایی (۱۴۰۰) در کتابی با عنوان «جهاد تبیین در اندیشه حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای»، به بررسی اهمیت و بایسته‌های جهاد تبیین در سخنرانی‌ها و اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله) پرداخته است. در این کتاب تعریف جهاد و جهاد تبیین و فواید و آثار آن، الزامات جهاد تبیین، روش‌ها و انحاء، موضوعات نیازمند تبیین و وظایف اقشار خاص و نهادهای مختلف در این زمینه صورت پذیرفته است.

- در مقاله‌ای دیگر صلح میرزایی (۱۴۰۱) به بررسی و توضیح جهاد تبیین پرداخته است و در مقاله‌ای دیگر که توسط دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای (۱۴۰۰) با عنوان «جهاد تبیین در برابر تحریف» نوشته شده است، به الزامات جهاد تبیین و اهمیت و چگونگی روشنگری و نقش آن در شکست تحریف و اغواگری دشمن براساس بیانات رهبر معظم انقلاب پرداخته شده است. همچنین نشریه بسیج دانشکده ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی (۱۴۰۱) به مفهوم جهاد تبیین و موضوعات پیرامون آن پرداخته است.

- ذوعلم (۱۴۰۱) در یادداشتی به بررسی موضوع جهاد تبیین به عنوان مقدمه‌ای برای اصلاح، تحول و مطالبه پرداخته است و تبیین را به عنوان روشنگری و بیان حقیقت و واقعیت دانسته‌اند که ریشه در قرآن، تعالیم اسلام و پیامبر (ص) دارد و امام خمینی (ره) حقایق اسلام و انقلاب را در مقابل طاغوت تبیین نمودند و رهبر انقلاب تبیین را در کنار کار فرهنگی، گفتمان سازی و نقد منصفانه می‌دانند که باید برای دست‌یابی به آن تلاش نمود.

- جعفری (۱۴۰۰) در یادداشتی علمی با عنوان «الزامات و ویژگی‌های جهاد تبیین»، جهاد تبیین را از ابعاد گسترده جنگ نرم و شناختی دانسته که لازم است به وجود سلسله مراتب و نقش فرماندهان در آن توجه بیشتری گردد و بتوانند با اجرای عوامل آفندی، پدافندی و ابهام زدایی از افکار نیروهای تحت سلطه خود و مردم به خوبی در قالب سازمان خود ایفای نقش کنند.

- کلاتنری (۱۴۰۰) در یادداشتی که در رابطه با ضرورت جهاد تبیین و چهار گام مهم مقابله با هجمه‌های دشمن نوشت، به چرایی و چگونگی انجام این موضوع و تبیین دقیق و تشریح مستند بسیاری از حقایق و واقعیت‌های فکری، اعتقادی، سیاسی، تاریخی و فرهنگی پرداخت و گام اول در جهاد تبیین را شناخت دشمن و حرب‌های؛ گام دوم را شناخت دقیق و تخصصی حقایق و واقعیت‌ها؛ گام سوم تشریح روشن و مستند حقایق و واقعیت‌ها و گام چهارم عرضه و نشر جذآب، متنوع و قابل فهم حقایق و واقعیت‌ها برای مخاطبان دانست. آنچه در پژوهش حاضر مدنظر است، نقش فرماندهان نظامی در تحقق جهاد تبیین است و لذا پژوهشگر پیشنهادی در این زمینه یافت نکرد. با این وجود برخی از مقالات نزدیک به موضوع را می‌توان در ادامه مشاهده نمود؛

- نوری، رضاپور و فیروزی (۱۴۰۰) در مقاله خود با عنوان «سبک رهبری، مدیریت و فرماندهی از دیدگاه امیرالمومنین علی(ع) در نهج البلاغه»، مشخص گردید که سبک رهبری و فرماندهی امام علی(ع) مجموعه‌ای از رفتارهای مناسب است که برحسب زمان، مکان و موقعیت متناسب با شرایط و فهم نیروهای زیردست اعمال می‌گردد و سبک فرماندهی بر حسب شرایط می‌تواند آمرانه، مشارکتی، توجیهی، دستوری و دلسوزانه یا جوانمردانه باشد.

- بیات و لطیفی (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «گونه‌شناسی سبک‌های فرماندهی جهادی: مطالعه بیست نفر از فرماندهان دفاع مقدس»، با بررسی سبک‌های فرماندهی فرماندهان دوران دفاع مقدس به این نتیجه رسیدند که چهار شیوه فرماندهی جهادی در فرماندهان آن دوران یعنی فرماندهی «نتیجه‌گرایی خلاقانه (توجه به هدف با تکیه بر هوشمندی)»، فرماندهی «نتیجه‌گرایی اقتدارگرایانه (توجه به هدف با تکیه بر اقتدار)»، فرماندهی «کادرسازی عاقلانه (توجه به نیروها با تکیه بر هوشمندی)» و فرماندهی «پشتیبانی پر قدرت (تمرکز بر نیرو با تکیه بر اقتدار)» وجود دارد که می‌توانند عامل پیروزی و موفقیت در تمام زمینه‌ها باشند.

- در پژوهش دیگری با عنوان «مؤلفه‌های آمادگی دفاعی فرماندهی و مدیریت نظامی در نهج‌البلاغه با تأکید بر سرمایه انسانی»، لژی و همکاران (۱۳۹۹) با بررسی شاخص‌های آمادگی دفاعی فرماندهی به این نتیجه رسیدند از میان مؤلفه‌های سرمایه انسانی مانند، مشورت، تخصص، درایت، شجاعت، سخاوت و ... شاخص «تقوا» با ترین فراوانی نسبت به سایر مؤلفه‌ها اهمیت بیشتری داشته و به عنوان بارزترین مشخصه فرماندهان و مدیران نظامی در سخن امام علی(علیه‌السلام) است و ویژگی «انتقادپذیری» با کمترین میزان در پائین‌ترین سطح قرار دارد.

- ادیانی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی مؤلفه‌های پلیس در تراز انقلاب اسلامی پرداخته و مهمترین شاخص‌های پلیس را روحیه جهادی و انقلابی، معرفت و بصیرت دینی و سیاسی، اخلاقمداری، خدامحوری و معنویت‌گرایی، پیشتازی در ترویج فرهنگ قرآنی، تقید و تعبد به شریعت، روحیه خدمتگزاری، الزامات پیشرفت و تحول سازمانی در کنار مؤلفه‌های فرعی و شاخص‌های عمومی دیگر بیان نموده است.

- در پژوهش دیگری فتحی و همکاران (۱۳۹۸) به تبیین نقش پلیس در تحقق مؤلفه‌های بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به شیوه توصیفی و مرور منابع و کتابخانه‌ای پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که مهمترین نقش ناجا در این زمینه عبارتند از: علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن و پرداختن به سبک زندگی کارکنان پلیس است.

- معتمد و نظام‌الاسلامی (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان «فرماندهی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله)»، با بهره‌مندی از نکات بیان شده توسط مقام معظم رهبری در مورد فرماندهی در نیروهای مسلح به این نتیجه رسیدند که فرماندهی به عنوان بستر و اقتدار نیروهای مسلح، مجموعه‌ای از قوانین و آئین‌ها و مقررات است که در برگزیده اصول و ضوابط همگرایی، رفتار نظامی و هم‌افزایی همه سازمان است و مهمترین عامل موفقیت آن‌ها برخورداری از ایمان، مسئولیت‌پذیری و اشراف به ارکان و اجزا و رعایت اطلاعات‌پذیری است.

همانطور که در پیشینه مشخص است تا کنون پژوهشی به صورت مستقیم در رابطه با نقش فرماندهای نیروی انتظامی در تحقق جهاد تبیین انجام نشده است و لذا این پژوهش در نظر دارد تا اطلاعاتی هرچند اندک را از طریق ارائه الگوی پارادیمی این امر در اختیار نیروی انتظامی و علاقه‌مندان این حوزه قرار دهد.

چارچوب مفهومی

- جهاد و جهاد تبیین

جهاد مفهوم کلی است که در دل خود حامل نوعی وحدت و یکپارچگی جهت تلاش و بکارگیری نیرو و توان خویش برای تحقق بخشیدن به هدف است (مصباح یزدی، ۱۳۸۳: ۱۹). در یک تقسیم‌بندی جهاد به دو نوع جهاد ابتدایی و جهاد دفاعی تقسیم می‌شود که جهاد ابتدایی منظور زمانی است که مسلمانان شروع کننده جنگ هستند و به باور برخی از فقهای شیعه این نوع جهاد باید به فرمان امام معصوم صورت گیرد (طاهری خرم‌آبادی، ۱۳۸۰: ۴۱) و بیشتر هدف آن نجات ستم دیدگان از چنگال ظالمان، مبارزه با مفسدان، جلوگیری از یک عمل زشت، رفع موانع دعوت است (رستمی نسب و ابراهیمی، ۱۳۹۵: ۱۰۷). در مقابل آن منظور از جهاد دفاعی حفظ آمادگی و دفاع از کشور و جامعه اسلامی است و زمانی است که دشمن جنگی را شروع کرده (بقره/۲۵۱) و برای رفع فساد و مقابله در برابر دشمن است. به همین دلیل جهاد تبیین نیز در این تقسیم‌بندی قرار گرفته و محدود به موضوع خاصی نیست. به باور مقام معظم رهبری جهاد تبیین محدوده خاصی ندارد و حتی معیشت مردم نیز با آن مرتبط است و دشمن سعی می‌کند تا تحریف و تحریم را هم عرض یکدیگر استفاده کند و بنابراین مبارزه با این تحریم و تحریف‌ها وظیفه همگانی و مخصوصا جوانان است (صلح میرزایی، ۱۴۰۱: ۲۷۰). «جهاد تبیین» یک جهاد فکری است و نوعی از جهاد بوده که سعی دارد، دشمنی را که ممکن است از طریق انحراف فکر و اندیشه‌ها، انسان را در ورطه خطا و اشتباه اندازد و جوانان و عموم مردم را غافلگیر و منحرف سازد، از آن جلوگیری می‌نماید (خامنه‌ای، ۱۴۰۰: ۳۳).

- جنگ نرم

جنگ نرم یک پروسه و فرآیندی است که توسط دشمن طرح ریزی شده و مرحله به مرحله به اجرا در می‌آید و نتیجه گرفتن آن منوط به رسیدن به مرحله آخر نیست، بلکه در هر مرحله از کار می‌توان نتیجه آن را مشاهده نمود. به عبارتی می‌توان گفت جنگ روانی «خطرناک‌ترین و مخرب‌ترین نوع جنگ‌هاست؛ زیرا اندیشه، بینش، عقل و در نهایت رفتار نیروهای درگیر و یا مخاطبان را مورد هدف قرار می‌دهد و در نهایت به سوی شکست و یا تسلیم سوق می‌دهد» (رضایی، ۱۳۸۷: ۴). با این حال جنگ نرم در فرهنگ سیاسی به معنای فروپاشی از درون و در حقیقت؛ شامل هر گونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای است که جامعه هدف یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد و با هدف گرفتن فکر و اندیشه ملت‌ها، نقش مهمی در سست کردن حلقه‌های فکری و فرهنگی جوامع ایفا می‌کند و بدون درگیری نظامی، رقیب را به انفعال یا شکست و می‌دارد (ملکی و حاتم‌ی، ۱۳۹۲: ۶۶).

افکار عمومی

اصطلاح افکار عمومی در قرن هجدهم به منظور بیان افکار نخبگان فرانسه نسبت به پادشاه استفاده می‌شد و بعد از انقلاب فرانسه به معنای نظرات همه‌ی افراد (نخبگان و عموم مردم) نسبت به دولت و با اصطلاح «افکار عمومی» رایج شد (نقیب‌زاده، ۱۳۸۸: ۲۲۸). در بین پدیده‌های روانی جمعی، افکار عمومی، گسترده‌ترین و آشکارترین آنهاست. افکار عمومی چیزی جز «صدای مردم» نیست. افکار عمومی به نظر، روش و

ارزیابی مشترک گروهی اجتماعی در رابطه با یک موضوع مورد توجه و علاقه همگان گفته می‌شود که در لحظه‌ی مشخص بین تعدادی از افراد یک قشر یا طبقه یا سراسر اجتماع به طور نسبی عمومیت پیدا می‌کند (آقابخشی و افشاری راد، ۱۳۷۹: ۴۸۰)

- امنیت

یکی از مفاهیم و موضوعات مهم و مرتبط با جهاد تبیین امنیت است که در لغت به معنای حالت فراغت از خطر و هرگونه تهدید یا حمله و یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله است و در اصطلاح سیاسی و حقوقی به صورت امنیت فردی و امنیت اجتماعی، امنیت ملی و امنیت بین‌المللی به کار برده می‌شود (آلن بیرو، ۱۳۷۰: ۱۴۲).

روش پژوهش

پارادایم پژوهش حاضر بر اساس رویکرد تفسیری و روش آن براساس رویکرد نامبرده، کیفی است که برپایه پاسخ به سوالات و اهداف تحقیق روش کیفی نظریه زمینه‌ای در طراحی روش‌شناسی تحقیق مورد استفاده قرار می‌گیرد. در پژوهش حاضر از رویکرد عینی‌گرایی استراوس و کوربین استفاده شده و راهبرد نظریه زمینه‌ای برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد؛ بدین ترتیب که پس از انجام هر مصاحبه، داده‌ها جمع‌آوری و کدگذاری در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام گردید. سپس تمام مقوله‌ها با یکدیگر ترکیب و براساس مدل پارادایمی، الگوی زمینه‌ای الگوی جهاد تبیین و نقش فرماندهی کل نیروی انتظامی (فراجا) در تحقق آن طراحی شد.

بستر پژوهش حاضر استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد است و مشارکت‌کنندگان پژوهش، فرماندهان انتظامی این استان‌ها هستند که با نمونه‌گیری نظری و هدفمند انتخاب شدند. در این روش تعداد نمونه از قبل مشخص نیست و اعضای نمونه با هدف پرشدن خانه‌های خالی ماتریس نظریه انتخاب می‌شوند و نمونه‌گیری تا زمانی که مفهوم جدیدی از طریق مصاحبه‌ها به دست نیاید و اشباع نظری رخ ندهد، ادامه پیدا می‌کند (محسنی تبریزی، ۱۳۹۵: ۲۸۹). همچنین برای دستیابی به نتایج دقیق‌تر و قابل استنادتر، پژوهشگران سعی کردند افرادی که آگاهی و معیارهای لازم را برای ورود به پژوهش داشتند، انتخاب و با آن‌ها مصاحبه کنند (نصر و همکاران، ۱۳۹۸)؛ لذا شرکت‌کنندگان در پژوهش به صورت هدفمند و از میان فرماندهان انتظامی انتخاب شدند. حجم نمونه ۲۵ نفر انتخاب گردید که برای اطمینان از نتایج تحقیق مصاحبه‌ها تا نفر ۳۲ ادامه یافت و اطلاعات توصیفی شرکت‌کنندگان در جدول ۱ قابل مشاهده است.

جدول ۱- اطلاعات توصیفی شرکت‌کنندگان پژوهش

ردیف	اطلاعات	گروه‌ها	تعداد	درصد
۱	سن	۳۵-۴۰	۰	۰٪
		۴۱-۴۵	۱	۳٪
		۴۶-۵۰	۳۱	۹۷٪
۲	درجه نظامی	افسر جزء	۰	۰٪
		افسر ارشد	۳۲	۱۰۰٪
۳	تحصیلات	فوق دیپلم	۲	۶٪
		لیسانس	۲	۶٪
		فوق لیسانس	۲۸	۸۸٪
۴	سابقه خدمت	۱۵ تا ۲۰ سال	۱	۳٪
		۲۱ تا ۲۵ سال	۱	۳٪
		۲۶ تا ۳۰ سال	۳۰	۹۴٪

در این پژوهش معیار ورود افراد، داشتن حداقل ۵ سال سابقه فرماندهی و انجام فعالیت‌های مرتبط، آگاهی و آشنایی با جهاد تبیین و زمینه‌ها و شرایط نرم افزاری و سخت افزاری آن، رضایت به شرکت در مصاحبه بود. بدین منظور از گفتگوهای نیمه عمیق و پرسش‌های بازپاسخ پیرامون جهاد تبیین و مسائل مرتبط با آن استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها مراحل زیر طی شد؛ ۱- ایجاد و سازماندهی فایل داده‌ها، ۲- خواندن متون و یادداشت‌های حاشیه‌ای به منظور کدگذاری اولیه، ۳- توصیف مقوله‌های کدگذاری شده، ۴- انتخاب یک مقوله حاصل از کدگذاری باز به

منظور پدیده مرکزی در فرآیند کدگذاری محوری (شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها)، ۵- ارائه مدل دیداری و پارادایمی (استراوس و کوربین، ۱۳۹۱).

این پژوهش از ۴ راهبرد اعتبار بخشی در جهت روایی داده‌ها و نتایج تحقیق خود بهره برده است؛ ۱- مشارکت طولانی و مشاهده در میدان تحقیق، ۲- بررسی همکاران، ۳- تأیید مشارکت کنندگان و ۴- توصیف غنی. برای اکتفاء داده‌ها سعی شد تا مصاحبه‌ها با رضایت و در محیطی آرام انجام شود و تمامی داده‌ها ثبت و ضبط شوند و پیاده‌سازی دقیق انجام گیرد.

یافته‌ها

با توجه به فرآیند پژوهش، پس از انجام مصاحبه‌ها با فرماندهان انتظامی استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد اطلاعات بدست آمده از شرکت‌کنندگان تفکیک گردید و مهمترین مفاهیم و مضامین بیان شده توسط افراد مشارکت کننده در پژوهش استخراج و در قالب مضمون‌های اصلی در جداول مربوطه گردآوری شدند. در ادامه، ضمن بیان تعاریف شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر، یافته‌های پژوهش ارائه می‌گردد.

شرایط علی

منظور از شرایط علی، عوامل و شرایطی است که باعث انجام یک پدیده خاص می‌شوند. شرایط علی عموماً به‌صورت مستقیم در چرایی و شکل‌گیری پدیده نقش دارند (استراوس و کوربین، ۱۳۹۱: ۱۵۳). در پژوهش حاضر شرایط علی متنوعی پیرامون نقش فرماندهی انتظامی در تحقق جهاد تبیین توسط مصاحبه شونده‌ها بیان شد که در ۴ مضمون اصلی با عناوین «شفافیت و روشنگری»، «اصلاح قوانین»، «یکپارچه‌سازی اهداف» و «واکاوی معنا و مفهوم جهاد تبیین» بر ساخت گردید.

جدول ۲- شرایط علی نقش فرماندهی انتظامی در جهاد تبیین

شرایط علی	مضمون‌های اصلی	مفاهیم
	شفافیت و روشنگری	
اصلاح قوانین		دقت در گزینش، تعامل با دانشگاه و فرهیختگان، نظارت، ارتقاء سواد رسانه‌ای پلیس، یکی شدن حرف و عمل، مبارزه با فساد، شایسته‌سالاری، اهمیت پلیس فتا، نیازهای کارکنان فراجا، توجه به اخلاق و انسانیت، نظارت بر مأموریت‌ها، شبکه‌سازی، توسعه فضای مجازی، رصد کارکنان، آمادگی کامل، یکپارچگی اهداف سازمانی و حکومتی
یکپارچه‌سازی اهداف		حرکت با برنامه، توجه به عملکرد، تعامل با سایر نهادها، ارائه تعاریف جامع و کامل از جهاد تبیین، منظور جهاد تبیین، تبیین فرمایشات رهبری
واکاوی معنا و مفهوم جهاد تبیین		بصیرت افزایی، آموزش و محتوا سنجی، تبیین دستاوردهای انقلاب، ارتقاء باور و دانش

برخی از مصاحبه شونده‌ها در تبیین شرایط علی نقش انتظامی در تحقق جهاد تبیین به مواردی مثل بیان اهمیت شفافیت در امور مختلف و روشنگری، واکاوی مفهوم و معنای جهاد تبیین به صورت صحیح، جلوگیری از انحراف و توجه به قدرت رسانه‌ها و جنگ نرم در هدایت افکار عمومی و ... اشاره کردند که در ادامه نمونه‌هایی از این نظرات ارائه می‌گردد:

- برای تحقق مفهوم جهاد تبیین لازم است ابتدا معنا و مفهوم آن به خوبی شناسانده شود. زیرا جهاد تبیین در دو وجه است؛ الف) تقابل و مبارزه با دشمن، ب) جهاد برای تبیین حقیقت. به طور کلی تبیین به معنی روشنگری و انجام دادن کار علمی و تحقیقی است برای از بین بردن وسوسه دشمن و از آثار جهاد تبیین می‌توان به جلوگیری از تحریف حقایق تاریخی مانند تطهیر کشور از رژیم پهلوی اشاره نمود (پاسخگوی شماره ۳۰).

- روشنگری و شفافیت از اصول مهم جهاد تبیین است و از جمله شرایط و الزامات تحقق جهاد تبیین توانایی ایجاد فکر و تصور ذهنی و باور قلبی در مخاطب نسبت به واقعیت‌ها و حقایق موضوعات مختلف فرهنگی-سیاسی-اجتماعی و دینی و.. می‌باشد. به گونه ای که فرد بتواند نسبت به القاء واقعیت‌های یک جریان یا یک موضوع که دست آویز تحریف از سوی دشمن قرار گرفته است در ذهن و قلب مخاطب موفق عمل کند (پاسخگوی شماره ۲۰).

شرایط زمینه‌ای: شرایط زمینه‌ای، با محیط کلان پدیده مورد نظر ارتباط دارند و عمدتاً ریشه و منشأ در شرایط علی دارند. این شرایط، در واقع نتیجه پیوند شرایط علی برای شکل دادن به الگوهای متفاوت هستند (استراوس و کوربین، ۱۳۹۱: ۱۵۴). در تحقق جهاد تبیین و نقش فرماندهان فراجا در این مسئله، پس از بررسی مصاحبه‌ها و اطلاعات به دست آمده، ۳ مضمون اصلی «اخلاق مداری»، «هماهنگی رویکردی» و «توجه به زیرساخت‌ها» بر ساخت گردید که در جدول شماره ۴ قابل مشاهده است.

جدول ۳- شرایط زمینه‌ای نقش فرماندهی انتظامی در جهاد تبیین

شرایط زمینه‌ای	مضمون‌های اصلی	مفاهیم
	اخلاق مداری	
		محرمانگی، تواضع و فروتنی، استقامت و پایداری،
		اعتقادات، عدالت، تقوا و خداشناسی، عفو و گذشت،
هماهنگی رویکردی		معرفت، خودشناسی، حلقه‌های معرفتی و شناختی، خدمت خالصانه،
		برنامه ریزی هماهنگ، هماهنگی با سایر نهادها،
		وحدت آفرینی، انسجام درون سازمانی و برون سازمانی،
توجه به زیرساخت‌ها		اقدام مناسب، هماهنگی، داشتن طرح و برنامه،
		تخصص گرایی، تدوین سند راهبردی، داشتن تریبون، رفع موانع و مشکلات،
		تبلیغات، فرهنگ سازی، افتاح سازی، تکلیف سازی، تبلیغ جهاد تبیین،
		توجه به معیشت کارکنان فراجا، تقویت اقتصادی، کاهش شکاف بین مردم و پلیس،

عمده مصاحبه شوندگان در اخلاق مداری فراجا و همچنین هماهنگی مأموریت‌ها و اقدامات در رسیدن به جهاد تبیین با فراهم سازی زیرساخت‌های مختلف توافق نظر داشتند. در ادامه چند مورد از نظرات مصاحبه‌شوندگان پیرامون شرایط نامبرده در راستای تحقق جهاد تبیین با تأکید بر نقش و جایگاه فرماندهی انتظامی بیان می‌گردد:

- فراهم سازی زیر ساخت‌ها و توجه به عوامل درون سازمانی و برون سازمانی از شرایط مهم و اثرگذار در تحقق جهاد تبیین با نقش فراجا است. یکی از این موارد توجه به ابعاد اعتقادی، سیاسی و اقتصادی این نهاد است. از آنجا که بدنه اصلی فراجا را کارکنان و در مرحله بعد خانواده آنان تشکیل می‌دهد لذا تقویت اعتقادات مذهبی، سیاسی، اعتقادی و روحیه جهادی کارکنان و خانواده آنها می‌تواند مهمترین فرصت پیش روی فراجا قلمداد گردد. کما اینکه برطرف سازی مشکلات معیشتی و اقتصادی آنان نیز بر این موضوع تاثیر گذار خواهد بود (پاسخگو شماره ۳).

- از جمله عوامل مؤثر در موفقیت فراجا در تحقق جهاد تبیین رفع موانع و مشکلات این نهاد است. از جمله این موارد کمبود و نقص واضح در تجهیزات و امکانات مورد نیاز سازمان در راستای وظایف محوله، مشکلات عمده اقتصادی پیش روی کارکنان انتظامی که بعضاً زمینه ساز و باعث ایجاد مشکلات روحی و روان در بین همکاران می‌گردد و محدود نمودن کارکنان انتظامی و عدم امکان رشد در فضای حقیقی و مجازی آنان است که بعضاً می‌تواند موجبات گمراهی و فریب تعدادی از کارکنان را فراهم نماید (پاسخگوی شماره ۱۷).

شرایط مداخله‌گر: شرایط مداخله‌گر، شرایطی هستند که با توجه به مثبت یا منفی بودن و عملکردی که دارند، می‌توانند در یک پدیده مداخلاتی ایجاد کنند و باعث کاهش یا افزایش اثرات آن پدیده شوند (محسنی تبریزی، ۱۳۹۵: ۱۴۸). نتایج مصاحبه درباره شرایط مداخله‌گر نقش فرماندهی انتظامی فراجا در تحقق جهاد تبیین در چهار مضمون: «منابع لازم و موجود»، «حجم کار»، «تبیین‌گری فرماندهان» و «ولایت محوری» شناسایی و برساخت گردید (جدول ۵).

جدول ۴- شرایط مداخله‌گر نقش فرماندهی انتظامی در جهاد تبیین

شرایط مداخله‌گر	مضمون‌های اصلی	مفاهیم
	منابع لازم و موجود	تعامل منطقی درون سازمان و برون سازمان، تخصص و مهارت همکاری مطبوعات و رسانه‌ها، منابع مالی، همکاری سایر نهادها وضعیت مالی و اقتصادی سازمان، وضعیت اقتصادی نیروها رویکرد افندی و پدافندی، نیروی انسانی آموزش دیده، حجم زیاد کار، ازدیاد بخشنامه‌ها، کمبود امکانات، زمان و فضای ناکافی، تجهیزات و منابع ناکافی، تبلیغات گسترده دشمن، گفتمان روشنگری، مقبولیت فراجا، همتا پروری مدیران بصیرت فرماندهان، آزدسازی قلب و دل و اندیشه‌ها، ولایت محوری، دشمن شناسی، فرهنگ جهادی، پرهیز از زذیلت‌های اخلاقی الهام از شهدا، فهم ذات و ماهیت جهاد، پیروی از ولایت
حجم کار	تجهیزات و منابع ناکافی، تبلیغات گسترده دشمن، گفتمان روشنگری، مقبولیت فراجا، همتا پروری مدیران بصیرت فرماندهان، آزدسازی قلب و دل و اندیشه‌ها، ولایت محوری، دشمن شناسی، فرهنگ جهادی، پرهیز از زذیلت‌های اخلاقی الهام از شهدا، فهم ذات و ماهیت جهاد، پیروی از ولایت	
تبیین‌گری فرماندهان	تجهیزات و منابع ناکافی، تبلیغات گسترده دشمن، گفتمان روشنگری، مقبولیت فراجا، همتا پروری مدیران بصیرت فرماندهان، آزدسازی قلب و دل و اندیشه‌ها، ولایت محوری، دشمن شناسی، فرهنگ جهادی، پرهیز از زذیلت‌های اخلاقی الهام از شهدا، فهم ذات و ماهیت جهاد، پیروی از ولایت	
ولایت محوری	تجهیزات و منابع ناکافی، تبلیغات گسترده دشمن، گفتمان روشنگری، مقبولیت فراجا، همتا پروری مدیران بصیرت فرماندهان، آزدسازی قلب و دل و اندیشه‌ها، ولایت محوری، دشمن شناسی، فرهنگ جهادی، پرهیز از زذیلت‌های اخلاقی الهام از شهدا، فهم ذات و ماهیت جهاد، پیروی از ولایت	

در تحقق جهاد تبیین عوامل و شرایط مختلفی مداخله‌کننده هستند که بر اساس نظرات فرماندهان انتظامی فراجا مهم‌ترین آن‌ها منابع و امکانات، همکاری سایر سازمان‌ها با فراجا و الهام درست از شهدا است. در ادامه برخی از نظرات مصاحبه‌شوندگان در توضیح اثرات شرایط مداخله‌گر بیان می‌شود:

- از جمله عوامل مداخله‌گر در تحقق جهاد تبیین توسط فرماندهان فراجا، داشتن منابع و تخصص لازم در این زمینه است. زیرا عدم وجود نیروی متخصص کافی و عدم اجرای صحیح ماموریت‌های سازمانی و گاه تخلفات کارکنان موجب ایجاد انحراف در تبیین و روشن‌گری مردمی و در نهایت ایجاد بستر مناسب برای روایت‌سازی دورغین معاندین و هدایت افکار عمومی توسط آنان می‌گردد (پاسخگوی شماره ۱۳).

- حجم زیاد کار و وجود بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های بدون پشتوانه از عوامل دخیل در جهاد تبیین است. مواردی که می‌توان در نظر گرفت وجود بخشنامه‌های دست و پا گیر است که باید با شرایط جدید وفق داده شود و یا وجود دستورالعمل‌هایی که در تحقق جهاد تبیین ایجاد مانع می‌کند (پاسخگوی شماره ۲۷).

راهبردها: استراتژی‌ها یا راهبردها در واقع اقدامات مثبت یا منفی هستند که در برابر شرایط موجود حاصل می‌شوند و این امکان را به افراد می‌دهد که در مواجهه با پدیده و اتفاقات پیرامون آن، بتوانند آن را در شرایط عالی مدیریت کنند (استراوس و کوربین، ۱۳۹۱: ۱۵۵). بر اساس نظر شرکت‌کنندگان در پژوهش، راهبردهای مناسبی برای تحقق جهاد تبیین از طریق فرماندهان فراجا باید لحاظ کرد. سه مضمون اصلی شامل «اقدامات انگیزشی»، «فعالیت‌های فرهنگی» و «استفاده از رسانه» به عنوان مقوله‌های مربوط به راهبردهای اصلی شناسایی و برساخت گردیدند (جدول ۶).

روشنگری و آگاه نمودن افراد جامعه از اتفاقات و انتشار خبر‌های صحیح و منطبق بر واقعیت از راهبردهای مهم در جهاد تبیین است. چنانکه یکی از مصاحبه‌شوندگان (پاسخگوی شماره ۸) بر این باور است که: «شیوه‌های متعددی برای اقدام در راستای تحقق جهاد تبیین وجود دارد که از مهم‌ترین آن‌ها مثلا روشنگری در جنگ روایت‌ها و ... شناساندن تاریخ انقلاب، جنگ تحمیلی، اهداف شهداء، اهداف و آرمان خواهی انقلاب اسلامی به جوانان، پرسنل و آحاد مردم و جذب جوانان به روشنگری نسبت به فراجا» هستند.

جدول ۵- راهبردهای نقش فرماندهی انتظامی در جهاد تبیین

راهبردها	مضمون‌های اصلی	مفاهیم
----------	----------------	--------

اقدامات انگیزشی و آموزشی	بسیج منابع، تشویق فرماندهان، حمایت‌های همه جانبه
	هنرمندی، برگزاری اردوها، تشویق جهادگران تبیین
فعالیت‌های فرهنگی	پرهیز از هیاهو و هوجبگری، آموزش شیوه‌های تبیین نظری و عملی،
	تفکر اجرایی، اقدامات قلبی، تلاش جهادگرانه، همراهی و دوستی با مردم
	مستندسازی، حضور بین مردم، آموزش قانون، روشنگری
	تناسب پاسخ با سوال و درخواست، اقدامات فرهنگی و مجازی،
	نوآوری و خلاقیت، ایجاد فضای نشاط در فراجا، تقویت باورها و ارزش‌ها
استفاده از رسانه	شناساندن تاریخ انقلاب، تاریخ جنگ، زندگینامه شهداء
	استفاده از رسانه‌ها، افزایش سواد رسانه‌ای، تبلیغات رسانه‌ای، رشد رسانه‌ای فراجا
	تسلط بر فضای مجازی، رصد همه جانبه فضای مجازی،

ذیل موارد عنوان شده در جدول راهبردها، برخی از مصاحبه‌های مرتبط بیان می‌گردد:

- از راهبردهای اساسی در تحقق جهاد تبیین توسط فراجا می‌توان به مواردی همچون؛ ۱- مردمی بودن پلیس و ایجاد این احساس که مردم پلیس را در کنار خود بدانند نه در مقابل خود، ۲- انعکاس واقعیات موجود جریان‌های سیاسی کشور بدون هر گونه مصلحت اندیشی به کارکنان، ۳- بیان پیشرفت‌های کشور در حوزه‌های مختلف همراه با ذکر علل و توأمان بیان علل عملکرد ضعیف دولتمردان در برخی از رده‌ها به ویژه موضوعات اقتصادی، ۴- استفاده از ظرفیت رسانه‌ها و فضای مجازی با روشنگری در خصوص حراست و هجمه‌های دشمن علیه فراجا اشاره نمود (پاسخگوی شماره ۲).

- لزوم جهاد تبیین به این دلیل است که دشمنان اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران جنگ گسترده رسانه‌ای و فرهنگی را با بسیج کلیه امکانات آغاز و دنبال می‌کنند. این جنگ حوزه‌های مختلفی را در بر می‌گیرد. با نگاهی به اغتشاشات اخیر (۱۴۰۱) می‌توان دریافت حوزه‌های تخریب بر تمامی جنبه‌های اعتقادی، سیاسی، اصل ولایت فقیه، حوزه حقوق بشر، حقوق زن و ... متمرکز گردیده است. شعارهای ساختارشکنانه تمامی این حوزه‌ها را نشان گرفته‌اند. لذا تقویت این حوزه‌ها بر اساس دین مبین اسلام و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران امری بسیار ضروری و بلکه حیاتی است و از راهبردهای مهم در تحقق جهاد تبیین است (پاسخگوی شماره ۳).

پیامدها: پیامدها، نتایجی هستند که از به کار بردن استراتژی‌های یک پدیده حاصل می‌شوند. راهبردهای یک پدیده می‌تواند خواسته یا ناخواسته پیامدهای آن را تحت تأثیر قرار دهد و این که پیامدها واقعاً نتیجه‌ی دلخواه آن پدیده هستند، بستگی به درستی یا نادرستی انجام استراتژی‌ها دارد (استراوس و کوربین، ۱۳۹۱). از کد گذاری مصاحبه‌ها، چهار مضمون برای پیامدهای نقش فرماندهی فراجا در تحقق جهاد تبیین حاصل شد که در دو گروه پیامدهای اولیه شامل: «افزایش توان فراجا» و «اعتماد و سرمایه اجتماعی» و پیامدهای ثانویه شامل «امنیت و آرامش» و «وحدت و انسجام» قرار گرفتند (جدول ۷). در ادامه دو مورد از صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان در بیان پیامدهای تحقق جهاد تبیین با نقش فرماندهان فراجا ارائه می‌گردد:

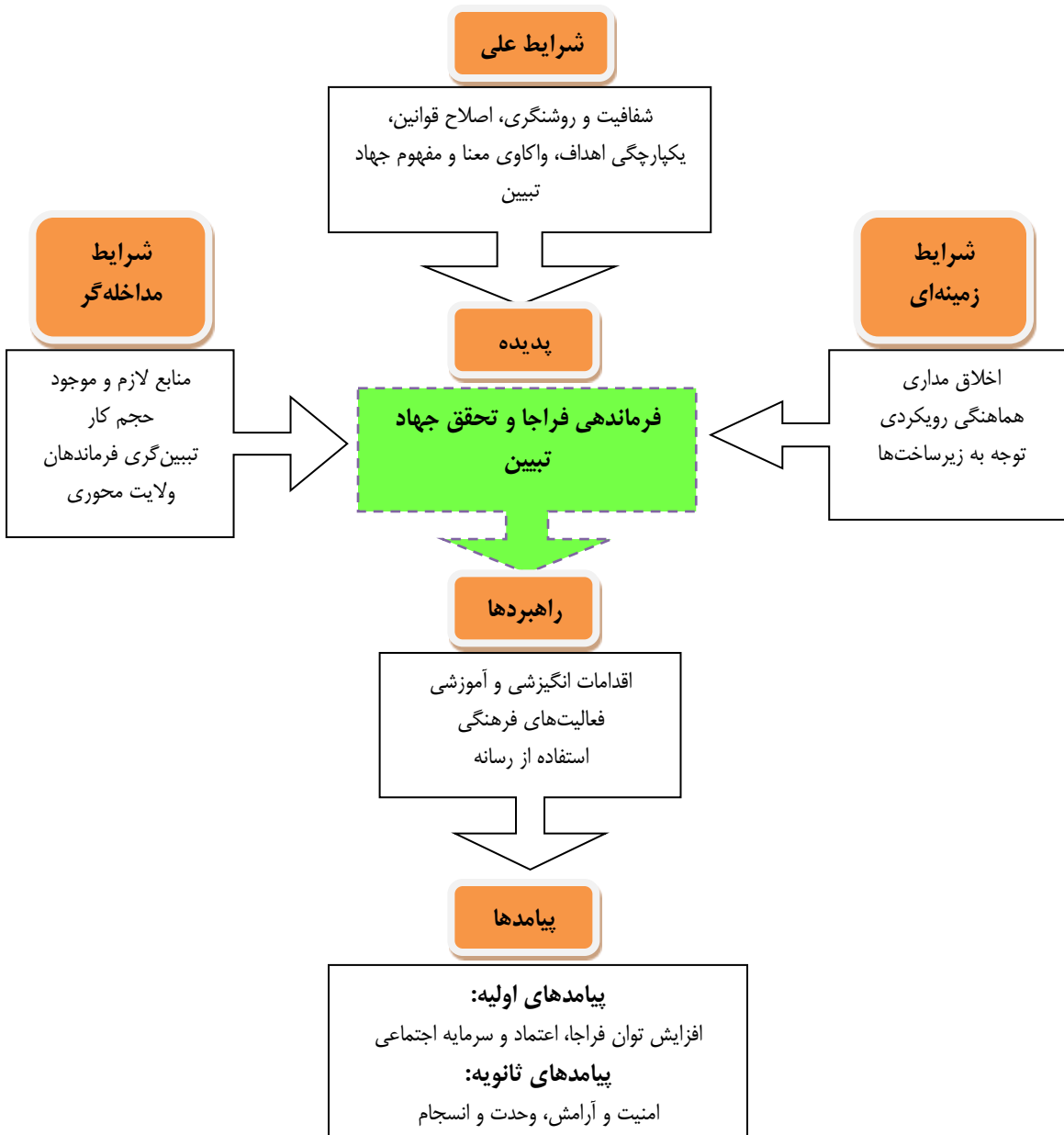
- از مهمترین نتایج حاصل از جهاد تبیین در فراجا را می‌توان به افزایش مشارکت‌های اجتماعی در ایجاد امنیت پایدار، اثبات فراجا به عنوان یک نهاد مردم محور و اجتماعی در بین جامعه و جلوگیری از بروز هجمه‌های بی اساس به سازمان فراجا و کارکنان آن (پاسخگوی شماره ۷).

- جهاد تبیین یکی از الزامات تحقق بیانیه گام دوم انقلاب است و در صورت تحقق آن مقدمه ای برای اصلاح و تحول و همچنین عملیاتی شدن ارزش‌های انقلاب اسلامی است هدف و نتیجه نهایی آن می‌تواند انضباط معنوی کارکنان فراجا باشد که بدون هیچگونه نظارتی در راه آرمان‌های مقدس جمهوری اسلامی ایران قدم بردارند (پاسخگوی شماره ۹).

جدول ۶- پیامدهای نقش فرماندهی انتظامی در جهاد تبیین

پیامدها	مضمون‌های اصلی		مفاهیم
	پیامدهای اولیه	افزایش توان فراجا	
اعتماد و سرمایه اجتماعی			اعتماد، فرهنگ ایثار و شهادت، کنار مردم بودن، دوستی بیشتر، محبوبیت
امنیت و آرامش			کاهش آسیب‌ها، از بین رفتن مشکلات و مسائل جنگ نرم، تحقق اهداف انقلاب، رضایت جمعی، امنیت فردی و جمعی، صلح و دوستی، ارتقا فرهنگ سازمانی، اعتماد، پیشرفت، تحقق فرامین رهبری، مشارکت و همراهی مردم با فراجا
		وحدت و انسجام	وحدت آفرینی، امید بخشی، افزایش سرمایه اجتماعی،

الگوی پارادایمی که نشان‌دهنده فرآیندها و فعالیت‌های مطالعه و پژوهش است در این بخش ارائه می‌گردد. این الگو شامل شرایط علی، زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها قرار است که در رابطه با پدیده مرکزی و موضوع اصلی مطرح شده‌اند.

شکل شماره یک: مدل پارادایمی پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی جهاد تبیین و نقش فرماندهان انتظامی در تحقق آن با رویکرد تفسیری و روش کیفی در استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۴۰۱ انجام گردید. جامعه آماری مورد نظر کلیه فرماندهان انتظامی استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد بود که با روش نمونه‌گیری هدفمند و نظری تعداد ۲۵ نفر از فرماندهان ارشد این استان‌ها مورد مصاحبه قرار گرفتند و برای اطمینان از نتایج، مصاحبه‌ها تا ۳۲ نفر ادامه یافت. افراد شرکت‌کننده در پژوهش همه مرد و از فرماندهان انتظامی بودند که عمده آنان در رده سنی ۴۶ تا

۵۰ سال قرار داشتند و همگی افسر ارشد بودند. ۸۸ درصد از نمونه مورد مطالعه دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و ۶ درصد کارشناسی و ۶ درصد نیز دارای مدرک کاردانی بودند. همه افراد شرکت کننده در پژوهش از افراد با سابقه در نیروی انتظامی بوده و ۹۴ درصد از آنان سابقه خدمتی ۲۶ تا ۳۰ سال داشتند.

براساس نظر فرماندهان انتظامی استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد جهاد تبیین یعنی روایت سازی واقعی از موضوعات مختلف کشور اعم از اقتصادی فرهنگی اجتماعی و ... برای مردم در جهت پیشگیری از روایت سازی های دروغین مخالفین نظام از موضوعات فوق و نوعی دفاع از در برابر القاهای وارونه نظام سلطه گر غرب است که همگان در این راستا وظیفه دارند با بیان واقعیت ها و مخصوصاً موفقیت های انقلاب و پیشرفت های ایران مانع از تحقق اهداف دشمن شوند.

براساس نظر فرماندهان انتظامی استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد به جهت اینکه روشنگری هدف اصلی جهاد تبیین است، در درجه اول باید در درون سازمان صورت پذیرد تا پرسنل با عقیده و عزم راسخ در برابر هجمه های دشمن از انقلاب و امنیت پاسداری کنند. این مهم در درون سازمان با نشست های علمی و در فضای صمیمانه و با حضور اساتید مربوطه و بصورت مستمر امکان پذیر است. در حوزه برون سازمانی نیز بعلاوه اینکه فضای مجازی نقش گسترده ای در شکل گیری افکار عمومی دارد، می توان با ایجاد یگان تبیین سایبری از میان پرسنل تحصیل کرده سازمان و تولید مطلب و روشنگری در فضای مجازی است با حرکت جهادی حجم تولید محتوی انقلابی بر حجم محتوی ضدانقلابی پیشی بگیرد. همچنین فرماندهان خود به موضوع جهاد تبیین اعتقاد واقعی داشته باشند تا بتوانند این نقش را بخوبی و با کیفیت بالا در میان پرسنل و جامعه ایفا نمایند. همچنین آنان باید ضمن مد نظر قرار دادن مسائل روز، بصورت دوره ای و منظم به انحاء مختلف نسبت به روشنگری و تبیین درست و منطقی توطئه های دشمن اقدام نمایند.

در ادامه بررسی یافته های تحقیق در فصل چهارم در مجموع در قالب ۳۳۰ مفهوم اولیه، ۱۵۷ مفهوم فرعی و ۱۸ مقوله اصلی در ۵ عنوان کلی شرایط علی، زمینه ای، مداخله گر، راهبردها و پیامدها جمع بندی گردید و در نهایت مدل پارادایمی پژوهش با مقوله هسته «فرماندهی فراجا و تحقق جهاد تبیین» بر ساخت شد.

مضامین اصلی شرایط علی شامل: «شفافیت و روشنگری»، «اصلاح قوانین»، «یکپارچه سازی اهداف» و «واکاوی معنا و مفهوم جهاد تبیین»، شرایط زمینه ای شامل: «اخلاق مداری»، «هماهنگی رویکردی» و «توجه به زیرساخت ها»، شرایط مداخله ای شامل: «منابع لازم و موجود»، «حجم کار»، «تبیین گری فرماندهان» و «ولایت محوری»، راهبردها شامل: «اقدامات انگیزشی»، «فعالیت های فرهنگی» و «استفاده از رسانه» بر ساخت گردید که تحقق شرایط مذکور و انجام اقدامات لازم از طریق راهبردها باعث پدید آمدن نتایج و پیامدها در مقوله های اصلی با عناوین: پیامدهای اولیه شامل: «افزایش توان فراجا» و «اعتماد و سرمایه اجتماعی» و پیامدهای ثانویه شامل «امنیت و آرامش» و «وحدت و انسجام» می گردد.

هسته اصلی پژوهش یعنی «فرماندهی فراجا و تحقق جهاد تبیین» بیانگر این مطلب است که شکل گیری و تحقق جهاد تبیین با محوریت فرماندهان نیروی انتظامی صرفاً به معنای افزایش کمی سمنارها و مباحث نظری توسط فراجا و پلیس نیست. بلکه به این معنا است که فرماندهان نیروی انتظامی قادر هستند با فراهم سازی شرایط و عوامل اثرگذار در نقش آنان در تحقق جهاد تبیین و تلاش برای روشنگری و ایفای نقش خود به صورت مطلوب، قادر خواهند بود تا با اقدامات انگیزشی، بهره مندی از قدرت رسانه ها و فعالیت های فکری و فرهنگی مختلف چه به صورت درون سازمانی و چه برون سازمانی به تحقق جهاد تبیین یاری رسانند. تا علاوه بر شناخت عمیق از تحرکات دشمن، مبادی جنگ نرم و ارزش و اهمیت ایستادگی در مقابل دشمنان، نیروهای تحت امر خود و مردم منطقه امنیتی خود را توانمند سازند. عمده ی مصاحبه شوندگان بر این عقیده بودند که ضرورت دارد ارزش و اهمیت جهاد تبیین از سایر نهادها مانند آموزش و پرورش و در دوران کودکی و مخصوصاً در مدارس برای افراد معرفی و شناسانده شود و در سطوح بالاتر با کمک از فرهیختگان و دانشگاهیان به معرفی، شناسایی و تعمیق این مفهوم بپردازند.

در تبیین یافته های پژوهش می توان گفت که نیروی انتظامی به عنوان متولی اصلی نظم و امنیت ارتباط زیادی با مفهوم جهاد تبیین دارد، زیرا جهاد تبیین در مقابل جنگ نرم، شایعات و انحرافات ذهنی و فکری ابراز شده توسط دشمن مطرح است و فراجا می تواند با آموزش، پیگیری و روشنگری مناسب، گام های مؤثری در این رابطه بردارد. زیرا با تحقق جهاد تبیین در سازمان فراجا، بسترسازی تدریجی آن در میان سایر گروه ها و سطوح جامعه نیز فراهم می گردد و با تکرار و تمرین تثبیت خواهد شد. براساس رویکرد شناختی، عاطفی و رفتاری مطرح شده در روانشناسی و مشاوره، تحقق جهاد تبیین توسط فرماندهان نیروی انتظامی باید در سطوح مختلف دانشی، نگرشی و رفتاری متمرکز باشد و به همین علت فرماندهان انتظامی باید با برگزاری دوره های مختلف در راستای دانش افزایی نیروهای تحت امر خود و ارائه اطلاعات صحیح و بیان جایگاه و

اهمیت این مفهوم در تحقق اهداف انقلاب، قادر خواهند بود تا نگاه و نگرش نیروها را به جهاد تبیین شفاف ساخته و رفتار آن‌ها را با ارائه الگوها و پیشگامی خود شکل صحیح بخشند. همچنین با توجه به مأموریت‌های ناجا در حوزه برقراری استقرار نظم و امنیت و تامین آسایش عمومی و فردی، مقابله و مبارزه قاطع و مستمر با هرگونه خرابکاری، تروریسم، شورش و عوامل و حرکت‌هایی که مخل امنیت کشور باشد، سر فصل‌های مرتبط با روشنگری و تبیین اقدامات فراجا برای هریک از مخاطبین فراجا احصاء و در کلاس‌هایی کاملاً بیان و تشریح شود تا از هر گونه شائبه جلوگیری بعمل آید.

یافته‌های پژوهش حاضر را می‌توان با نتایج عمده پژوهش‌های مقالات نخستین همایش «جهاد تبیین با رویکرد دفاعی در ارتش جمهوری اسلامی ایران» (۱۴۰۱) همسو دانست که عمدتاً به مباحث امنیتی پرداخته و جنگ نرم را در مقابل جنگ سخت دانسته و اهمیت تبیین و روشنگری در پیروزی جنگ نرم را مخصوصاً توسط فرماندهان گوشزد نموده‌اند. بدین ترتیب که فرماندهان انتظامی در تحقق جهاد تبیین بایستی در چند مقوله و برای چند طیف اقدام به روشنگری نموده و حقایق را کاملاً روشن نموده و با زبان سلیس و روان که برای همه مفهوم باشد، بیان نمایند تا دشمنان نتوانند به اهداف خود برسند و نسبت به برهم زدن نظم و امنیت جامعه اقدام نمایند. این گروه‌ها عبارتند از: ۱- کارکنان سازمان، ۲- مردم و شهروندان (راه تبیین هم همین است که در جلسات عمومی با مردم، بیان و روشن شود؛ سوالات را مطرح کنند، فرماندهان و نیروهای فراجا جواب دهند، مسائل تبیین شود؛ و در صورت امکان در رسانه‌ها هم پخش شود که این امر جهت جلوگیری از آشوب و اختلال خیلی موثر است)، ۳- مسئولان دستگاه‌های عمومی و دولتی که خود آنان می‌توانند نسبت به آگاه نموده واقعیتها برای کارمندان و زیر مجموعه خود اقدام نمایند و گروهی دیگر ۴- برهم زندگان نظم و امنیت و آشوبگردان و تهدید کنندگان نظم و امنیت عمومی هستند که برخورد مناسب را طلب می‌کنند.

همچنین نتایج پژوهش با پژوهش‌های صلح میرزایی (۱۴۰۰ و ۱۴۰۱) همسو است که معتقد است تبیین یعنی رسالت و روشنگری و مهم‌ترین عنصر جهاد در معنای اسلامی و قرآنی، تقابل با دشمن است و یکی از اهداف نیروی انتظامی و مخصوصاً پلیس فتا جلوگیری از نشر دروغ‌ها، شایعات و مطالب برهم زنده نظم و امنیت عمومی است.

یافته‌های پژوهش بیانگر این است که یکی از شرایط علی در تحقق جهاد تبیین توسط فرماندهی نیروی انتظامی، واکاوی معنا و مفهوم جهاد تبیین و به نوعی افزایش شناخت نیروهای فراجا از این مفهوم است که این یافته با پژوهش مقاله‌ای دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای (۱۴۰۰) همسو است که تبیین را در برابر تحریف دانسته و لازمه تبیین و روشنگری را آگاهی و شناخت مسائل می‌داند.

از سایر یافته‌های پژوهش فعالیت‌های فرهنگی و استفاده از قدرت رسانه‌ها در تبیین و روشنگری است که این مضامین و مفاهیم در مجموعه مقالات همایش «نقش دانشگاه فرهنگیان در جهاد تبیین» (۱۴۰۱) استان مرکزی، نیز به آن‌ها اشاره و پرداخته شده است و از امور مهم در تحقق جهاد تبیین فعالیت‌های فرهنگی و اطلاع رسانی به موقع و سریع از طریق رسانه‌ها دانسته شده است.

بدون تردید برای تحقق جهاد تبیین لازم است فرماندهان انتظامی با مطالعه، آگاهی خود را از شرایط اجتماعی و سیاسی سطح کشور و دنیا بالا برده و همواره سعی نمایند در انجام ماموریت‌های سازمانی قانون را سرلوحه امورات خود قرار داده و با فعالیت‌های آموزشی، اجتماعی و فرهنگی مناسب با شرایط زمانی و مکانی، از ایجاد تنش‌های اجتماعی کاسته تا بهانه ایجاد کینه تیزی توسط دشمنان نشود.

یکی دیگر از مسائل و موضوعات مهم در جهاد تبیین که یافته‌های پژوهش نیز مؤید آن است، روشنگری و بیان حقایق است که ریشه در تعالیم دینی داشته و لازم است تا توسط فرماندهان و الگوهای جامعه برای اصلاح و تحول بیان شود. در پژوهش ذوعلم (۱۴۰۱) موضوع جهاد تبیین به عنوان مقدمه‌ای برای اصلاح، تحول و مطالبه دانسته شده است.

با این وجود و بدون تردید اصلاح برای تحقق امور اجتماعی، سیاسی و فرهنگی که مبتنی بر باورها، ارزش‌ها و عقاید و امور مذهبی است، افزایش شناخت، آگاهی، اصلاح دیدگاه و آمادگی ذهنی لازم است. زیرا که نوع نگاه انسان به مسائل و موضوعات، رویکرد حکومت‌ها، تأمل در جایگاه امنیت در زندگی در تحقق جهاد تبیین اثرگذار تس و بکارگیری راهبردهای متفاوت می‌تواند نتایج مختلفی را به همراه داشته باشد. با توجه به گستردگی موضوعات نیازمند تبیین و ارزش‌گذاری آن توسط مقام معظم رهبری (مدظله) یک بسیج همگانی و تلاش گسترده برای تحقق آن نیاز است. بنابراین در راستای نتایج پژوهش پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد؛

پیشنهادات

براساس ماهیت تحقیقات تفسیرگرایی، در این پژوهش‌ها بیشتر تفسیر و تصیف پدیده صورت می‌گیرد و تغییر چندانی در واقعیت صورت نخواهد گرفت، با این وجود براساس نتایج تحقیق پیشنهادهای نظری و عملی زیر بیان می‌گردد:

– پیشنهادات نظری

در جریان جمع آوری و انجام مصاحبه‌ها، محققان دریافتند که علاوه بر فرماندهان، افراد شاغل در پلیس فتا و معاونت‌های فرهنگی و اجتماعی نیز ارتباط زیادی با مسئله جهاد تبیین دارند و برای مطالعه بیشتر و گسترش نظری این موضوع، پیشنهاد می‌شود تا نقش آنان به صورت خاص در تحقق جهاد تبیین مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد.

پیشنهاد می‌شود به دلیل اهمیت جهاد تبیین در تمام مسائل و امورات جامعه و ارتباط آن با نهادهای گوناگون، جهاد تبیین و تحقق آن در میان سایر نهادها و از جمله مدارس و دانشگاه‌ها نیز مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد تا عرصه‌های مختلف آن بهتر کشف و شناسایی گردد.

پیشنهاد می‌شود تا تحقق جهاد تبیین و بررسی موضوع مورد نظر با توجه به سایر روش‌های تحقیق و بهره‌مندی از روش‌های کمی و یا ترکیبی نیز مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد.

پیشنهادات عملی

در جریان مصاحبه‌ها مشخص گردید که یکی از دغدغه‌های پرسنل و فرماندهان نیروی انتظامی وضعیت معیشت و کارکنان این سازمان است که لازم است برای تمرکز و پیگیری بیشتر بر روی موضوعات امنیتی و ارزشی مانند جهاد تبیین، از نظر اقتصادی و معیشتی در وضعیت بهتری قرار گیرند.

یکی دیگر از پیشنهادات عملی برگزاری دوره‌های مختلف جهاد تبیین برای کارکنان فراجا در جهت تسلط کامل بر این مفهوم است.

پیشنهاد دیگر این است که فراجا در میان رسانه و مطبوعات دارای تربیون باشد و بتواند با راحتی با مردم ارتباط برقرار کند و شفافیت و روشنگری بیشتری نسبت به مسائل و موضوعات داشته باشد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از حمایت فرماندهی انتظامی ناجا استانهای کرمانشاه، همدان و کهگیلویه و بویراحمد و کلیه فرماندهان انتظامی که در انجام این تحقیق مشارکت فرمودند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

منابع

قرآن کریم

۱. ادیبانی، سیدعلیرضا (۱۳۹۸). «تبیین مؤلفه‌های پلیس در تراز انقلاب اسلامی»، بصیرت و تربیت اسلامی، سال ۱۶، ش ۵، صص ۴۳-۱۰.
۲. استراس، آنسلم؛ کوربین، جولیت (۱۳۹۱). مبانی پژوهش کیفی فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای، ترجمه ابراهیم افشار، چاپ دوم، تهران: نشر نی.
۳. آقابخش، علی و افشاری راد، مینو (۱۳۷۹). فرهنگ علوم سیاسی، چاپ اول. تهران: چاپار.
۴. آلن بیرو (۱۳۶۶). فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: نشر کیهان.
۵. بیات، عبدالحمید؛ لطیفی، میثم (۱۴۰۰). «گونه‌شناسی سبک‌های فرماندهی جهادی: مطالعه بیست نفر از فرماندهان دفاع مقدس»، پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، دوره ۱۱، شماره ۳، صص ۴۴-۲۱.
۶. پورنقادی، بهزاد (۱۳۹۷). «فرصت‌ها و تهدیدات امنیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان»، پژوهش‌های راهبردی مسائل جمهوری اسلامی ایران، سال ۷، شماره دوم، پیاپی ۲۱، صص ۹۸-۸۷.
۷. تقی زاده، حمید (۱۳۹۰). «جنگ نرم علیه انقلاب اسلامی و راهکارهای مقابله»، فصلنامه علمی تخصصی عملیات روانی، شماره ۲۹.
۸. جعفری، حمید (۱۴۰۰). «الزامات و ویژگی‌های جهاد تبیینی»، رسانه اینترنتی پایداری ملی؛ رسانه پدافند غیرعامل، کدخبر: ۶۷۰۱۶؛ بازبینی شده در ۱۴۰۱/۸/۲۷ و قابل مشاهده در لینک: <https://paydarymelli.ir/fa/news/۶۷۰۱۶>
۹. حاذق نیکرو، حمید (۱۳۹۱). «نظام مقابله با جنگ نرم دشمن»، فصلنامه علمی تخصصی عملیات روانی، شماره ۳۲.

۱۰. خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۰). جهاد تبیین، تحقیق و تدوین، سعید صلح میرزایی، تهران: انقلاب اسلامی.
۱۱. ذوعلم، علی (۱۴۰۱). «جهاد تبیین»: مقدمه‌ای برای اصلاح، تحول و مطالبه». بازبینی شده در ۲۶ تیرماه ۱۴۰۱ و قابل پیگیری در لینک زیر: <https://farsi.khamenei.ir/others-note?id=۴۹۹۸۲>
۱۲. رستمی نصب، عباسعلی؛ ابراهیمی، مریم (۱۳۹۴). «بررسی و تبیین جایگاه جهاد به عنوان یکی از مبانی دفاع مقدس در قرآن کریم». نشریه ادبیات پایداری، سال ۷، شماره ۱۳، صص ۹۴-۱۱۸.
۱۳. رضائی، بهرام (۱۳۸۷). عملیات روانی، تهران: دافوس.
۱۴. شاه‌علی، احمدرضا (۱۳۹۰). «محرک‌های اجتماعی پیشبرد فتنه در جنگ نرم از دیدگاه حضرت علی(ع)». مطالعات قدرت نرم، سال اول، پیش شماره ۳، صص ۱۹۳-۱۶۳.
۱۵. شمولی، همت‌اله؛ رشید حفظ‌آباد، موسی؛ یعقوبی، حسین (۱۳۹۴). «بصیرت و بصیرت‌افزایی، راهبردی اساسی در مقابله با جنگ نرم». فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، ۳۵ (۱۲)، صص ۱۹۷-۱۴۷.
۱۶. صلح میرزایی، سعید (۱۴۰۰). جهاد تبیین در اندیشه حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، چاپ ۱۴، تهران: انقلاب اسلامی.
۱۷. صلح میرزایی، سعید (۱۴۰۰). جهاد تبیین در اندیشه ی حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، چاپ ۱۴، تهران: انقلاب اسلامی.
۱۸. صلح میرزایی، سعید (۱۴۰۱). «جهاد تبیین»، ره توشه؛ فصلنامه علمی تخصصی ویژه مبلغان، شماره نهم، صص ۲۶۸-۲۶۸.
۱۹. صلح میرزایی، سعید (۱۴۰۱). «جهاد تبیین»، ره توشه؛ فصلنامه علمی تخصصی ویژه مبلغان، شماره نهم، صص ۲۶۸-۲۶۸.
۲۰. صلح میرزایی، سعید (۱۴۰۱). «جهاد تبیین»، ره توشه؛ فصلنامه علمی تخصصی ویژه مبلغان، شماره نهم، صص ۲۶۸-۲۶۸.
۲۱. طاهری خرم‌آبادی، سیدحسین (۱۳۸۰). جهاد در قرآن، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
۲۲. فتحی، آیت‌الله، شریفی رهنمو، سعید؛ امرانی، ابراهیم؛ میرزازاده، وحید (۱۳۹۸). «تبیین نقش پلیس در تحقق مؤلفه‌های بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی»، دانش انتظام همدان، سال ششم، ش ۴، پیاپی ۲۳، صص ۹۱-۷۰.
۲۳. قربان‌زاده‌سوار، قربانعلی؛ قلخانباز، خلیل؛ رحمتی، مهدی (۱۳۹۱). «جنگ نرم و امنیت اجتماعی»، فصلنامه پاسداری فرهنگ انقلاب اسلامی، ۲ (۶) ۲۱-۱.
۲۴. کراسول، جان (۱۳۹۱). روش و طرح تحقیق کیفی انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت پژوهشی، پدیدارشناسی، نظریه داده بنیاد، قوم نگاری، مطالعه موردی)، ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسین کاظمی، تهران: اشراقی.
۲۵. کلانتری، ابراهیم (۱۴۰۰). «ضرورت جهاد تبیین و چهار گام مهم مقابله با حمله‌های دشمن»، خبرگزاری فارس، بازدید ۲۵ تیرماه ۱۴۰۱، قابل بازبینی در لینک زیر: <https://www.farsnews.ir/news/۱۴۰۰۱۱۰۸۰۰۰۶۴۷>
۲۶. لزگی، علینقی؛ صافحیان، محمد؛ مجدجعفری، رسول (۱۳۹۹). «مؤلفه‌های آمادگی دفاعی فرماندهی و مدیریت نظامی در نهج‌البلاغه با تأکید بر سرمایه انسانی»، فصلنامه مدیریت نظامی، دوره ۲۰، شماره ۷۹، صص ۱۴۴-۱۱۵.
۲۷. ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۶). «راهکارهای آمریکا برای جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران» فصلنامه علمی- تخصصی عملیات روانی، سال پنجم، ش ۱۸ صص ۷۴-۵۷.
۲۸. محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۹۵). روش تحقیق کیفی در مکاتبات تفسیری، تهران: نشر اطلاعات.
۲۹. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۳). جنگ و جهاد در قرآن، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۳۰. معتمد، جعفر؛ نظام‌الاسلامی، جلیل (۱۳۹۶). «فرماندهی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله)»، مجموعه مقالات دومین همایش الگوی فرماندهی نظامی در چشم انداز تمدن نوین اسلامی ۱۴۰۴، تهران: دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری.
۳۱. ملکی سعید، حاتمی داود (۱۳۹۲). «جنگ نرم و راه کارهای مقابله با آن با الهام از دیدگاه مقام معظم رهبری»، فصلنامه مهندسی فرهنگی، سال ۸ شماره ۷۶، صص ۸۲-۶۵.
۳۲. ملکی سعید، حاتمی داود (۱۳۹۲). «جنگ نرم و راه کارهای مقابله با آن با الهام از دیدگاه مقام معظم رهبری»، فصلنامه مهندسی فرهنگی، سال ۸ شماره ۷۶، صص ۸۲-۶۵.
۳۳. نشریه بسیج دانشکده ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی؛ حنیفا (۱۴۰۱). «لزوم نجات جهاد تبیین»، شماره ۲۶، فروردین ۱۴۰۱.

۳۴. نصر، محمدعلی؛ خواجوی، شکراله؛ عباسیان، عزت اله (۱۳۹۸). «طراحی چارچوب کنترل کیفیت برای مؤسسات حسابرسی و نهاد ناظر در ایران به روش نظریه داده بنیاد چند وجهی» فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شماره ۳۰، سال ۸.
۳۵. نقیبزاده، احمد (۱۳۸۸). درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی، چاپ ۷. تهران: سمت.
۳۶. نوری، محمدرضا؛ رضاپور، یاسر؛ فیروزی، سعید (۱۴۰۰). «سبک رهبری، مدیریت و فرماندهی از دیدگاه امیرالمومنین علی(ع) در نهج البلاغه»، پژوهش‌های علوم انتظامی، شماره ۳، صص ۹۷-۱۱۴.